

UDK. 691.1

**TARIXIY SHAHARLARNIG SHAKLLANISHIDA ARXEOLOGIK
TURIZM. (FARG`ONA VILOYATI MISOLIDA)**

N.Muminova, Farg`ona politexnika Instituti tayanch doktoranti

muminova1706@gmail.com

Abstract. This article discusses the role, problems and proposals for the development of archeological tourism in the formation and development of historical cities in Fergana region.

Keywords: Monument, archeological, territories, resource, stratum.

Аннотация. В данной статье рассматриваются роли, проблемы и предложения по развитию археологического туризма в формировании и развитии исторических городов Ферганской области.

Ключевые слова: Памятник, археологический, территории, ресурсы, пласт.

Annotatsiya. Bu maqolada Farg`ona viloyatida tarixiy Shaharlarnig shakllanishi va rivojlanish taraqqiyotida arxeologik turizmni rivojlantirish o`rni, muammo va takliflari ko`rib chiqiladi.

Kalit so`zlar: Yodgorlik, arxeologik, xududlar, resuros, qatlam.

Xozirgi kunga kelganda turli davlatlarda arxeologik turizmga qarashlar turlicha shakllangan. Bu o`z navbatida davlatlarning siyosiy jixatdan barqarorligiga va o`z navbatida iqtisodiy imkoniyatlarining yuqoriligi bilan ham bog`liq albatta.

Fargona shaxri Uzbekiston Respublikasining sharqiy qismida joylashgan shaharlardan biri. U Farg'ona arxitekturasi oldingi davrlardan hozirgacha kelgan, ushbu shaharning tarixiy va madaniyatiy barcha me'oriylariga asoslanadi.

Fargona shahrida ajoyib arxitekturli manzaralar, tarixiy quvvatli hamkorliklar va madaniyatiy me'oriylarni ko'rsatish uchun mahalliy ayrim muzeylar va madaniyat markazlari mavjud. Bundan tashqari, ushbu shaharning markaziy ko'chalari, bozorlar, madaniyati sohalar va ijtimoiy-iqtisodiy joylar mamlakat bo'ylab taniqli mavjudligini ko'rsatish mumkin. Farg`ona viloyatda

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 6. June 2024

aniqlangan yodgorliklar tahlil qilinganda, ularning 30 % i 1980-yillarda to'liq buzilganligi, 20 % i kuchli buzilganligi hamda 5 % i qisman buzilganligi aniqlandi. Ayni vaqtda arxeologik yodgorliklarning 30 % dan ortig'i qabriston sifatida foydalanilmoqda. Bu holat esa yodgorliklar yuqori qismi madaniy qatlamlarining butunlay yo'q bo'lib ketishiga olib keladi. Yodgorliklarning asosiy qismi (84%) asosan manzilgohlar, shaharlar, qadimgi qabrlar va turli ko'rinishdagi xo'jalik binolari hisoblanadi.

Xar bir arxeologik yodgorliklarda arxeologik yodgorlik va u joylashgan xudud tabiati, asori atiqalar aks ettirilgan maxsus fotosuratlar va tasviriy san'at asarlarini ko'rgazmalari tashkillansa ham maqsadga muvofiq bo'lar edi. Ma'lum amaliy va ilmiy tadqiqot ishlarini amalga oshirish maqsadida Farg'ona viloyatiga muntazam xorijlik turistlar tashrifini ta'minlash maqsadida turli xalqaro va mintaqaviy konferentsiya va simfozium, festivallarni tashkillash zarur. Bugungi kunda mavjud arxeologik yodgorliklarni o'rganish maqsadida xorijiy sarmoyalar va grant dasturlarni amalga oshirishga ham alohida e'tibor qaratish zarur. Bu o'z navbatida arxeologik yodgorliklarni tiklash va asrab qolishni tizimli faoliyatini yo'lga qo'yishda katta ahamiyatga ega bo'ladi.

2013-yilda O'zR FA Arxeologiya instituti hodimlari tomonidan Farg'ona viloyatining arxeologik xaritasini yaratish maqsadida arxeologik kuzatuv ishlarini amalga oshiradi. Tadqiqot davomida viloyat arxeologik yodgorliklariga oid ilmiy ishlar, arxiv ma'lumotlari hamda bevosita kuzatuv ishlari natijasida 177 ta arxeologik yodgorliklar qayd etiladi. shundan bevosita 153 ta yodgorlik 1979-yildagi N.Gorbunovning xaritasida qayd etilgan bo'lsa, qolgan 20 dan ziyod yodgorlik keyingi yillarda amalga oshirilgan arxeologik tadqiqotlar davomida aniqlangan. Jumladan, Farg'ona o'lkashunoslik muzeyi ilmiy hodimi G.Ivanov tomonidan Ko'ktosh qabrlari, Galasak, Mo'yi muborak yodgorliklari, O'zR FA Arxeologiya instituti ilmiy hodimlari tomonidan Mashadtepa, Surxtepa, Qizlarmozor, Tepaqo'rg'on kabi yodgorliklar o'rganilgan va ro'yhatga olingan. Qo'qon shahrida joylashgan Tepaqo'rg'on yodgorligi 2008 yilda A.A. Anarbayev rahbarligidagi Qo'qon otryadi tomonidan aniqlangan. 2011-yilda bu yerda keng ko'lamlil arxeologik qazishmalar amalga oshirildi. Natijada, bu yerda miloddan avvalgi birinchi va milodiy asr boshlarida urbanizatsiyalashgan qarorgoh shakllanganligi va arablar bosqiniga qadar faoliyat ko'rsatganligi ma'lum bo'ldi.

Arxeologik yodgorliklar o'z navbatida o'tmish bilan bugungi kuni bog'lovchi ko'priklarni xisoblanadi. SHu bilan bir qatorda qadim o'tmishning tilsiz guvoni ekanligini ham unutmasligimiz zarur. Bugungi kunda qishloq va kichik shaharlarda turizmni rivojlantirishda arxeologik yodgorliklarni o'rni beqiyos xisoblanadi. Bu xududlardagi arxeologik yodgorliklarni tiklash rekonstruktsiya qilish orqali maxalliy aholining g'urur va iftixorini oshirish imkoni paydo bo'ladi.

Xulosa. Mamlakatimizda turizm rivojlanishi jamiyatning yangilanish davriga to'g'ri kelib, u asta-sekinlik bilan sodir bo'layotgan o'zgarishlar jarayonini hisobga olgan holda, uning sifatini yanada yaxshilashga qaratilgan. O'zbekiston sharoitida turizmni hozirgi zamon talablariga javob bera oladigan darajada rivojlantirish uchun yetarlicha turistik resurs imkoniyatlari mavjuddir.

Turistik resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlarini tadqiq etishda, ulardan foydalanishning samaradorligini oshirish yo'llari, ularga ta'sir etuvchi omillar va ularni aniqlash, hamda turistik resurslardan foydalanish imkoniyatlarini baholash, iqtisodiy samaradorligini oshirishning nazariy va amaliy jihatdan o'rganish natijasida quyidagi xulosalarga kelindi va tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Farg'ona viloyatida turizm resurslari salohiyatini yuqoriligi, ya'ni bu yerda madaniy – tarixiy yodgorliklarning mavjudligi, boy tarixiy merosi, diniy, ekologik, ilmiy, hamda o'ziga xos an'analari va boshqa xislatlari turizmni rivojlanishini zamon talablari asosida yo'lga qo'yishni taqozo etadi. Ayniqsa turistik resurslar salohiyatidan samarali foydalanish, iqtisodiy jarayonning faol kechishiga sababchi bo'lib, uning imkoniyatlari respublikamiz olimlari tomonidan yetarli darajada o'rganilmagan. SHunga ko'ra, respublikamizda ushbu mavzuda ilmiy – tadqiqot ishlarini olib borish, uning ko'plab nazariy va amaliy masalalari bo'yicha tegishli taklif va tavsiyalar ishlab chiqilishi lozimdir.

2. Turistik resurslar muhim ijtimoiy – iqtisodiy ahamiyatga ega bo'lib, ayniqsa ulardan samarali foydalanish mahalliy aholi hayotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu ijobiy xususiyatlar quyidagilar orqali asoslanib berildi:

- iSH o'rinlarining yaratilishi;
- daromadning ko'payishi, mahalliy aholini yashash darajasini oshishi;
- ijtimoiy va madaniy jarayonlarning tezlashishi;
- mahalliy madaniyat o'choqlarining yaratilishi, xalq ijodiyoti, an'analari, udumlarining rivojlanishi;

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 6. June 2024

- qishloq xo`jaligi mahsulotlari va mahalliy ishlab chiqarilgan tovarlarga talabning oshishi;
- mahalliy madaniy yodgorliklarni tiklanishi va muhofazasi;
- tabiiy komplekslarning kengayishi;
- mintaqa jozibadorligining oshishi;
- mahalliy madaniy hayotning jonlanishi va boshqalar.

Adabiyotlar:

1. Zohidovna, M. N. (2021). The Basic Principles of the use of Building Materials in the Repair of Decorations of Architectural Monuments of Uzbekistan. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN, 2(12), 19-23.
2. Adabiyotga 5. Muminova, N. Z., Toshmatov, U. T., & Norimova, S. A. (2020). In Uzbekistan roof landscaping-the need for environmental health, convenience, beauty. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 10(6), 213-215.
3. Salimov, A., Xotamov, A., Juraboyev, A., & Muminova, N. (2023). Architectural planning solutions of recreational facilities in mountainous areas. In E3S Web of Conferences (Vol. 452, p. 06028). EDP Sciences.
4. Н.З. Муминова. (2022). История И Карта Древнего Парканское (Даванское) Государства Ферганское Долины. Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities, 12, 129–132. Retrieved from <https://periodica.org/index.php/journal/article/view/279>
5. Muminova, N. Z. (2024). THE FORMATION OF THE CITY OF MARGILAN (OLD MARGILAN) IN THE HISTORY OF ARCHITECTURE. Educational Research in Universal Sciences, 3(4 SPECIAL), 676–680. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/6178>
6. Muminova, N. Z. (2024). DEVELOPMENT OF HISTORICAL FERGANA CITY CENTERS. Educational Research in Universal Sciences, 3(4 SPECIAL), 690–694. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/6180>
7. Muminova, N. Z. (2024). THE ROLE OF ARCHAEOLOGICAL TOURISM IN THE FORMATION OF HISTORICAL CITIES OF THE FERGHANA REGION. Educational Research in Universal Sciences, 3(5), 63–66. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11095095>